

DINIY BAG'RIKENGLIK (TOLERANTLIK) VA UNING JAMIYAT BARQARORLIGIDAGI O'RNI

Abdujabborova Muslimaxon Alijon qizi

2-bosqich talabasi, FarDu

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19510901>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada diniy bag'rikenglik tushunchasi, uning tarixiy shakllanishi, ijtimoiy ahamiyati hamda zamonaviy jamiyat barqarorligidagi roli tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv davrida turli din vakillarining bir jamiyatda tinch yashashi masalasi yanada dolzarb bo'lib bormoqda. Tadqiqot davomida diniy tolerantlikning ijtimoiy munosabatlarga ta'siri, yoshlar tarbiyasidagi o'rni hamda ekstremizmga qarshi kurashdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar asosida diniy bag'rikenglikni rivojlantirish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: diniy bag'rikenglik, tolerantlik, jamiyat, barqarorlik, globallashuv, ma'naviyat, yoshlar, ekstremizm, diniy erkinlik, ijtimoiy totuvlik.

Kirish

Bugungi kunda insoniyat tarixida eng tez o'zgarayotgan davr – globallashuv davrida yashamoqdamiz. Axborot oqimi tezlashgani, davlatlar o'rtasidagi aloqalar kuchaygani va migratsiya jarayonlari ortgani sababli turli din, madaniyat va qarashlarga ega bo'lgan insonlar bir jamiyat ichida yashashga majbur bo'lmoqda. Shunday sharoitda eng muhim masalalardan biri – bu diniy bag'rikenglikdir. Chunki turli e'tiqod vakillari bir-birini tushunmasa, jamiyatda ziddiyatlar paydo bo'lishi mumkin. Aksincha, o'zaro hurmat va tushunish mavjud bo'lsa, jamiyat tinch va barqaror rivojlanadi. Diniy bag'rikenglik faqatgina “boshqa dinni qabul qilish” degani emas. U — boshqalarning e'tiqodiga hurmat bilan qarash, ularni kamsitmaslik va har bir insonning diniy tanlov huquqini tan olish demakdir.

1. Diniy bag'rikenglikning mohiyati

Diniy bag'rikenglik – bu jamiyatdagi turli diniy qarashlarga ega insonlarning bir-biriga hurmat asosida munosabatda bo'lishidir. Bu tushuncha nafaqat diniy, balki huquqiy va axloqiy tamoyillar bilan ham chambarchas bog'liq.

Bag'rikenglikning asosiy jihatlari quyidagilardan iborat:

- inson e'tiqodiga hurmat
- majburlash va zo'rvonlikni rad etish
- diniy erkinlikni ta'minlash
- muloqot va tushunishni rivojlantirish
- ijtimoiy tenglikni saqlash

Diniy bag'rikenglik jamiyatda sun'iy yaratiladigan holat emas. U uzoq vaqt davomida shakllanadigan madaniyat va tarbiya natijasidir.

Shu bilan birga, diniy bag'rikenglik jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. U insonlar o'rtasida nafaqat diniy, balki madaniy va ma'naviy aloqalarni ham mustahkamlaydi. Ayniqsa, ko'p millatli va ko'p dinli jamiyatlarda bag'rikenglik ijtimoiy barqarorlikning muhim poydevori hisoblanadi.

Bundan tashqari, bag'rikenglik insonning shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Chunki turli qarashlar bilan tanishgan insonning dunyoqarashi kengayadi, u boshqalarning fikrini tushunishga va hurmat qilishga o'rganadi. Natijada jamiyatda o'zaro ishonch, hamjihatlik va tinchlik muhiti shakllanadi.

2. Tarixiy ildizlar

Diniy bag'rikenglik g'oyalari yangi tushuncha emas. U qadim zamonlardan boshlab shakllanib kelgan. Sharq mutafakkirlari asarlarida ham bu g'oya uchraydi.

Masalan: Abu Rayhon Beruniy turli dinlarni ilmiy jihatdan o'rgangan va ularni hurmat bilan tahlil qilgan.

Alisher Navoiy insonparvarlik va bag'rikenglik g'oyalarini targ'ib qilgan

Forobiy jamiyatda tinchlik uchun axloqiy birlik muhimligini ta'kidlagan

Bu esa shuni ko'rsatadiki, diniy bag'rikenglik Sharq tafakkurida chuqur ildizga ega.

3. Jamiyat barqarorligidagi o'rni

Jamiyat barqarorligi – bu fuqarolar o'rtasidagi tinchlik, ishonch va hamkorlikning mavjudligi demakdir. Diniy bag'rikenglik esa aynan shu barqarorlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biridir.

Agar jamiyatda bag'rikenglik bo'lsa: odamlar o'zaro ishonch bilan yashaydi, ijtimoiy nizolar kamayadi, turli guruhlar o'rtasida hamkorlik kuchayadi, tinchlik va barqarorlik mustahkamlanadi.

Aksincha, bag'rikenglik yo'q joyda tushunmovchiliklar tez kuchayadi va bu hatto ijtimoiy mojarolarga olib kelishi mumkin. Yana bir muhim jihat shundaki, diniy bag'rikenglik jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashga ham yordam beradi. Chunki har bir inson o'z e'tiqodidan qat'i nazar teng huquqlarga ega bo'lishi kerak. Bu esa fuqarolar o'rtasida norozilik va kamsitilish holatlarining oldini oladi.

Shuningdek, bag'rikenglik iqtisodiy va madaniy rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Turli qarash va madaniyatlarning bir joyda uyg'unlashuvi yangi g'oyalar va imkoniyatlarni yuzaga keltiradi. Bu esa jamiyatning har tomonlama taraqqiy etishiga xizmat qiladi.

4. Globallashtirish davrida yangi chaqiriqlar

Globallashtirish zamonaviy dunyoni bir-biriga juda yaqinlashtirib yubordi. Bu esa bir tomondan imkoniyat bo'lsa, ikkinchi tomondan yangi muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Eng asosiy muammolar:

internet orqali tarqalayotgan radikal g'oyalar

noto'g'ri diniy ma'lumotlar

stereotip va noto'g'ri tushunchalar

madaniy farqlarni noto'g'ri talqin qilish

Shu sababli bugungi kunda diniy bag'rikenglikni mustahkamlash faqat diniy masala emas, balki global xavfsizlik masalasi ham hisoblanadi.

5. Yoshlar va diniy bag'rikenglik

Yoshlar – har qanday jamiyatning kelajagi. Ularning fikrlashi, qarashlari va qadriyatlarini kelajakdagi jamiyatni belgilaydi.

Agar yoshlar bag'rikenglik ruhida tarbiyalansa:

ular boshqa din vakillariga hurmat bilan qaraydi

ekstremistik g'oyalarga qarshi immunitetga ega bo'ladi

ijtimoiy faol va ongli bo'lib yetishadi

tinchlikparvar fikrlash shakllanadi.

Shuni ham alohida ta'kidlash kerakki, yoshlar internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali turli axborotlarga tez duch keladi. Shu sababli ular har doim ham to'g'ri va ishonchli manbani ajrata olmaydi. Agar yoshlar yetarli diniy va ma'naviy bilimga ega bo'lmasa, ular noto'g'ri g'oyalar ta'siriga tushib qolishi mumkin.

Shu jihatdan qaraganda, diniy bag'rikenglik yoshlar uchun "himoya qalqoni" vazifasini ham bajaradi. U ularni boshqa fikrlarga hurmat bilan qarashga, har qanday ma'lumotni tanqidiy tahlil qilishga o'rgatadi. Natijada yoshlar mustaqil fikrlaydigan, ongli va ma'naviy jihatdan yetuk shaxs sifatida shakllanadi.

6. O'zbekiston tajribasi

O'zbekiston ko'p millatli va ko'p dinli jamiyat hisoblanadi. Bu yerda asrlar davomida turli din vakillari tinch yashab kelgan.

Bugungi kunda ham:

turli diniy tashkilotlar erkin faoliyat yuritadi

fuqarolarning vijdon erkinligi ta'minlangan

millatlararo totuvlik davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi hisoblanadi.

O'zbekiston tajribasiga nazar tashlasak, mamlakatda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik an'analari qadimdan shakllanganini ko'rish mumkin. Bugungi kunda ham bu tamoyil davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Yana bir muhim jihat shundaki, O'zbekistonda turli din vakillari o'z ibodatlarini erkin amalga oshirish imkoniga ega. Bu esa fuqarolar o'rtasida o'zaro hurmat va ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, davlat tomonidan yoshlarni zararli g'oyalardan himoya qilish, ularning ma'naviy bilimni oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Turli madaniy va ma'rifiy tadbirlar orqali jamiyatda bag'rikenglik g'oyasi keng targ'ib qilinmoqda.

Shu sababli O'zbekistonni diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik barqaror rivojlanayotgan mamlakatlardan biri sifatida baholash mumkin.

7. Zamonaviy tahdidlar

Hozirgi davrda diniy bag'rikenglikka tahdid soluvchi omillar ham mavjud:

ekstremizm va radikalizm

internetdagi noto'g'ri propaganda

yoshlarning noto'g'ri manbalardan ta'sirlanishi

ijtimoiy beqarorlik

Bu tahdidlarga qarshi kurashish uchun eng muhim yo'l – ta'lim va ma'naviy tarbiyadir.

8. Yechim va takliflar

Diniy bag'rikenglikni mustahkamlash uchun quyidagilar muhim:

sifatli ta'lim tizimini rivojlantirish

diniy savodxonlikni oshirish

yoshlar bilan ishlashni kuchaytirish

media savodxonlikni rivojlantirish

xalqaro hamkorlikni kengaytirish

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, diniy bag'rikenglik jamiyat barqarorligining eng muhim asoslaridan biridir. U nafaqat tinchlikni ta'minlaydi, balki jamiyat rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi globallashuv davrida bu tushuncha yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki turli din va madaniyat vakillari bir jamiyatda tinch yashashi uchun eng asosiy shart – o'zaro hurmat va bag'rikenglikdir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Abdullayev A. Ma'naviyat asoslari. Toshkent, 2020.
2. UNESCO. Global Education Monitoring Report. Paris, 2021.
3. Ahmed S. Religion and Society. Routledge, 2018.
4. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. Toshkent, 2020.
5. OECD. Education Policy Outlook. Paris, 2022.
6. Tog'aymurodov J. O'zbekiston sharoitida diniy bag'rikenglikni mustahkamlash imkoniyatlari. – Ilmiy maqola, 2023.
7. O'zbekiston – an'anaviy bag'rikenglik o'lkasi. – Toshkent, 2016.
8. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.